

Martin Fahlgren

Vad kan vi lära av Paduras *Mannen som älskade hundar*?

Den främste kubanske författaren av idag heter *Leonardo Padura*. Hans författarskap är mångsidigt. Han började 1980 som undersökande journalist i ett litterärt magasin, men skrev tidigt även noveller och teaterpjäser.

Mest känd är dock Padura för sina deckarromaner och det var i den genren han fick sitt stora genombrott, med den under 1990-talet publicerade sviten ”Havannakvartetten”, fyra romaner med kriminalkommissarie Mario Conde som huvudperson. Dessa och flera andra deckarromaner har nått stor framgång och översatts till många språk, däribland danska och norska, men tyvärr inte svenska.

Men det arbete som fått allra störst spridning och genklang är den historiska romanen ”Mannen som älskade hundar”, som kom ut 2009. Den handlar om en av 1900-talets mest omskrivna händelser, det av Stalin beställda mordet på Leo Trotskij, som spanjoren Ramón Mercader utförde med en isyxia i Mexiko hösten 1940.

”Mannen som älskade hundar” finns översatt till många språk, dock inte svenska, men har uppmärksammats i såväl Sveriges Radio¹ som flera svenska tidningar/tidskrifter. För språkkunniga är nog den engelska översättningen (*The Man Who Loved Dogs*) lättillgängligast, men boken finns också på spanska (givetvis), danska och tyska för att nämna några språk som kan vara intressanta i sammanhanget.

I romanen får vi följa tre huvudpersoners öde, verklighetens Trotskij och Mercader och en fiktiv, något marginaliserad kubansk journalist, Iván Cárdenas Maturell, som fungerar som bokens berättare (denne figur har drag av Padura själv, men är påhittad). Romanens titel syftar på den röda tråd med vilken Padura knyter samman huvudpersonerna, som alla framställs som stora hundälskare. Detta är ett litterärt grepp – t ex hade Trotskij inga hundar under sin vistelse i Mexiko – däremot kaniner (dvs omslagsbilden med Trotskij och de två hundarna på den spanska – och danska – utgåvan av boken kan inte vara tagen i Mexiko – i själva verket togs fotot i Frankrike 1933)!

Jag ska inte här närmare redogöra för bokens innehåll eller försöka recensera den, utan ska i stället utgå från hur några andra uppfattat boken och ta itu med en del av de intressanta frågor som dessa reser.

”Mannen som älskade hundar” är mångfacetterad och kan därför läsas på många olika sätt. Eftersom den är så komplex och Padura så skickligt blandar dikt och verklighet, så kan det

¹ Av SR:s tidigare Latinamerikakorrespondent Lars Palmgren.

ibland kan vara svårt att avgöra vad som är fakta, vad som är påhittat och vad som är någons mittemellan (sådant som obekräftade ”rykten” och liknande). Exempel på det ges nedan.

På marxistarkivet finns fem bokrecensioner, vilka illustrerar den mångfald sätt att läsa boken som här har antytts.

- I [Mordet på Trotskij i ny litteratur](#) närmar sig den amerikanske *historikern* Bertrand M. Patenaude romanen utifrån historikerns perspektiv: han diskuterar bl a vilka friheter som bokens författare – av litterära eller andra skäl – tagit med historien, dvs vad som är historiska fakta och vad som inte är det.
- I [Leonardo Padura: Mannen som älskade hundar](#) ger den brittiske marxisten Alan Woods en utförlig resumé över vad romanen handlar om, utifrån ett revolutionärt marxistiskt perspektiv, där stalinismens roll i dramat behandlas utförligt, liksom den ryska revolutionens urartning och slutliga sammanbrott. Woods tar också upp den mer kontroversiella fråga som Paduras diskuterar i sin bok (inte minst gäller detta det öde som drabbat bokens berättare, Iván), nämligen stalinismens negativa inflytande på Kuba och den kubanska revolutionen.
- I [Trotskij i Kuba](#) diskuterar den Kuba-födde amerikanske sociologen och statsvetaren Samuel Farber bl a de delar av romanen som handlar om kommunismen på Kuba och svårigheterna för icke-konformistiska intellektuella att verka på Kuba under särskilt 1970-talet. Men Farber är också väl insatt i Trotskijns tänkande och påvisar att Padura i flera fall har missuppfattat eller feltolkat Trotskijns ståndpunkter. Viktigaste missen är att Padura framställer det som om Trotskij, när det gäller kampen mot den framväxande nazismen i Tyskland (och senare även i Spanien under inbördeskriget) skulle ha förespråkade en slags folkfrontspolitik, när Trotskij i själva verket var uttalat motståndare till hela folkfrontsidén och i stället konsekvent förespråkade bildandet av en ”proletär enhetsfront”, dvs en enhetsfront baserad på arbetarklassen och dess organisationer i linje med de idéer som formulerades i Kommunistiska internationalen i början av 1920-talet.²
- Slutligen har vi två recensioner som publicerats i tidskriften *Röda Rummet* – se [Mordet på Trotskij som historisk roman](#).

Den ena av dessa recensioner är översatt från danska. Den ger en kortfattad men auktoritativ redogörelse för bokens huvudinnehåll. Recensenten, Sven Vestgaard Jensen, gör dock misstaget att framställa det som om bokens berättare (Iván) är ett alias för bokens författare, Padura, och att denne således skulle ha träffat och samtalat med Trotskijns mördare. Så är inte fallet. Padura sammanträffade aldrig med Ramón Mercader – mötena är bara en litterär konstruktion.

Den andra är skriven av v-aren Johan Lönnroth (JL). Den är personligt hållen och skiljer sig avsevärt från de övriga vad gäller de frågor som tas upp. Han försöker också att dra egna politiska slutsatser. Det betyder också att här finns flera intressanta aspekter att ta upp till diskussion och några av dessa ska här tas upp till kritisk granskning.

² Detta misstag från Paduras sida är ganska märkligt eftersom han (enligt egen utsago) studerat bland annat Deuschers Stalin- och Trotskij-biografier, där detta faktum framgår mycket klart. Se t ex kapitel 2, ”Förnuft och oförnuft” i Deuschers [Den förvisade profeten](#), liksom Trotskijns egna skrifter om Tyskland och Spanien ([Kampen mot nazismen i Tyskland](#) resp. [Trotskij om Spanien](#)). En kortfattad, men upplysande redogörelse för ”proletär enhetsfront” och ”folkfront”, liksom skillnaderna mellan dem, ges av Ernest Mandel i [Från klassamhälle till kommunism](#) i bokens kapitel 19, ”Kampen om massorna”.

Lönnroths Padura

JL verkar främst ha läst romanen som ett historiskt arbete, vilket givetvis låter sig göras, eftersom Padura i det stora hela håller sig till fakta. Men vid en sådan läsning riskerar man också att trilla ned i många fallgropar, ty det rör sig trots allt om en *roman* där författaren ibland tar ut svängarna ordentligt:

- Det gäller berättelsens röda tråd, den att alla tre huvudpersonerna är hundälskare – vilket inte är sant.
- Det gäller Paduras porträtt av Trotskij's mördare, Ramón Mercader, vars verkliga personhistoria innehåller många blanka sidor.³
- Det gäller de personliga relationerna mellan de inblandade, m m.

Om man inte har detta i åtanke är det lätt att dra felaktiga slutsatser eller på annat sätt hamna fel, vilket också JL gör i några fall. Exempelvis skriver han att Trotskij skaffade ”sig Frida Kahlo som älskarinna och därmed sviker inte bara sin lojala hustru utan också Fridas man, Diego Rivera, som därmed drivs över till fiendesidan”.

Det finns inte mycket som talar för att JL:s version här överensstämmer med verkligheten, men frågan intressant och det kan därför vara meningsfullt att titta på den lite närmare.

Natalia Sedova, Frida Kahlo och Trotskij

Det är riktigt att *Padura* beskriver heta kärleksmöten mellan Trotskij och Frida, men – lägg märke till – de är resultat av Paduras litterära fantasi – det finns inte ens belagt att deras förhållande hade en sådan ”amorös” karaktär (många menar att det främst rörde sig om en intellektuell och platonisk relation). Och att relationen Trotskij-Frida skulle ha vållat eller ens bidragit till brytningen mellan Trotskij och Rivera må vara en populär idé bland sensationslystna och/eller reaktionära journalister, men det är och förblir spekulationer, eftersom det

³ Vad gäller Paduras ”rekonstruktion” av personen Ramón Mercaders biografi, så kan det vara lämpligt att ta del av den redan nämnda recensionen [Leonardo Padura: Mannen som älskade hundar](#) där Alan Woods utreder detta (och andra) problem rörande huvudpersonerna, se avsnittet ”Brott och straff”. Se också Paduras egna kommentarer om hur han behandlat Mercaders personhistoria i bokens efterord som finns i utdrag (översatt till svenska) på marxistarkivet, [Leonardo Padura: En mycket tacksam kommentar](#).

saknas bevis för detta. Och i själva verket hävdar heller inte Padura något sådant – han bara *antyder* att det kunnat bidra, genom att låta Trotskij fundera i sådana banor.⁴

Det finns inget eller mycket litet som tyder på att Rivera skulle ha brutit med Trotskij av svartsjuka, hämndbegär eller liknande. Historiska fakta implicerar att brytningen främst hade *politiska* orsaker.

Diego Rivera – ett självporträtt

En omständighet som tidigt gav upphov till slitningar var Riveras anspråk på att spela en ledande roll i den trotskistiska organisationen i Mexiko. För att driva igenom sina uppfattningar utnyttjade Rivera det faktum att organisationen hade dålig ekonomi, medan han själv var mycket välbärgad. Han bidrog generöst till sådant som han gillade, men vägrade lätta på penningpungen när beslut inte föll honom i smaken. Detta skapade osämja och slitningar i organisationen. Padura skriver om dessa problem och hävdar (korrekt) att Rivera ansåg att det var han som borde leda organisationen (Trotskij stödde inte Rivera i detta).

En annan viktig fråga var motsättningar om det manifest (först publicerat i amerikanska tidskriften *Partisan Review* hösten 1938) riktat till författare och konstnärer, som Rivera och den franske författaren André Breton formellt stod bakom, men vars slutliga utformning Rivera var missnöjd med.

Brytningen med Trotskij blev dock öppen först när Trotskij tog avstånd från Rivera-uttalanden där denne anklagat president Cárdenas för att vara ”stalinisternas medbrottsling”. Riveras kraftiga politiska högergir kulminerade med att han stödde Cárdenas motståndare, högergeneralen Almazán, i presidentvalen hösten 1940.

Rivera gick för övrigt inte ”över till fiendesidan” (jag förutsätter här att JL syftar på stalinisterna) under Trotskijns levnad.

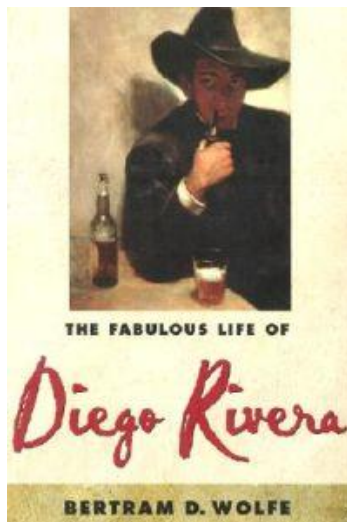
Relationerna mellan Trotskij, Rivera och Kahlo har utretts av ett stort antal historiker, bl a Trotskijns biografer Isaac Deutscher⁵ och Pierre Broué – ett längre utdrag ur den senares

⁴ Dessutom var ”romansen” mellan Frida Kahlo och Trotskij över senast i juli 1937, dvs långt innan brytningen mellan Trotskij och Rivera (den inleddes i slutet av 1938 och fullbordades året därpå). Vidare hade Diego Rivera, innan Kahlo-Trotskij-affären, haft en kärleksaffär med Fridas mycket vackra yngre syster Cristina, vilket vissa menar var en viktig anledning till att Frida flirtade med Trotskij (Rivera var för ökad för sina många kvinnohistorier – detta borde rimligtvis innebära att han hade viss tolerans för även Fridas ”vänstrande” – om *inte* så var Rivera en stor mansgris).

⁵ I tredje delen av Trotskij-trilogin, [Den förvisade profeten](#), beskriver Isaac Deutscher brytningen så här: ”Efter två års vänskap blev Trotskij och Rivera fiender. Missämjan kom plötsligt i dagen efter *Partisan Reviews* offentliggörande av manifestet för konstens frihet. I hopp om att få med Rivera på Fjärde Internationalens ’konstituerande kongress’ hade Trotskij på sommaren skrivit till organisatörerna i Paris: ’Ni borde inbjuda honom ... personligen ... och understryka att det för Fjärde Internationalen är en ära att till sina anhängare kunna räkna honom, vår tids störste konstnär, den okuvlige revolutionären. Vi bör vara lika uppmärksamma mot Diego Rivera som Marx var mot Freiligrath och Lenin var mot Gorkij. Som konstnär är han Freiligrath och Gorkij

Trotskyj-biografi publiceras samtidigt med denna artikel, se [Broué om brytningen mellan Trotskyj och Diego Rivera](#).

Inte heller Diego Riveras biograf, Bertram D Wolfe, som var personlig vän med Rivera i över 30 år, antyder att brytningen med Trotskyj skulle ha några andra orsaker än de som övriga historiker pekat på (Wolfe säger inget om att Kahlo-Trotskyj-affären skulle ha spelat någon roll i sammanhanget). Wolfes bok *The Fabulous Life of Diego Rivera*, är för mycket läsvärd och finns i en relativt ny paperbackupplaga (utgiven 2000, 1:a upplagan kom 1963).

Överhuvudtaget menar undertecknad att JL lägger alltför stort avseende vid de inbegripna *personerna* och deras relationer. Detta leder till att JL missar eller förbiser viktiga delar av romanens *politiska* budskap, däribland aspekter som Padura själv framhållit (bland annat i intervjuer om boken).

Den stora vikt som JL lägger vid Frida-Trotskyj-affärens (mycket tveksamma) betydelse för brytningen mellan Trotskyj och Rivera är ett exempel på detta.

Ett annat är att JL uppförstörar Trotskyj spända relationer till sonen Sedov och får det till att låta som om den senare var en hund som lydde sin husse. Så enkelt var det inte. Och detta att Sedov först verkade i Tyskland och sedan i Paris var inget som Trotskyj påtvingat honom – det rörde sig om politiskt motiverade beslut, vilka Sedov också var införstådda med och aktivt varit med om att fatta (han var själv en hängiven revolutionär med egen vilja).⁶

överlägsen, och han är ... en verklig revolutionär, medan Freiligrath bara var en positivt inställd småborgare och Gorkij en något tvetydig medlöpare.' Det kom därför som en chock för Trotskyj när Rivera, före årets slut, anklagade president Cárdenas för att vara 'stalinisternas medbrottsling' och vid presidentvalen stödde Cárdenas motståndare Almazar, en högergeneral som lovade att kuva fackföreningarna och vänstergrupperna. Även Rivera hade angripits av 'stalinofobins virus' (men hans politiska uppträdande var oredigt nog att tillåta honom att några år senare ångerfullt återvända till den stalinistiska fällan). Trotskyj ville inte bli indragen i den mexikanska politiken och tog hur som helst avstånd från Riveras senaste form av antistalinism och från hans kampanj mot Cárdenas. Han försökte tala honom till rätta, men utan framgång. Eftersom han i allmänhetens ögon stod i nära kontakt med Rivera, var det bara en öppen brytning med honom, som kunde frita Trotskyj från ansvaret för vännens politiska bisarrerier. I ett offentligt uttalande beklagade han Riveras inställning under presidentkampanjen och förklarade att han framgent inte kunde känna någon 'moralisk solidaritet' med honom eller ens ta emot hans gästfrihet. Men när stalinisterna kritiserade Rivera för att han 'sålde sig till reaktionen', försvarade Trotskyj honom mot korruptionsanklagelsen och uttryckte sin oreserverade beundran för 'geniet, vars politiska felsteg inte över-skuggar varken hans konst eller hans personliga integritet'."

⁶ Om Sedovs verksamhet, se [Leo Sedov i Tyskland för Internationalen](#) av Pierre Broué. Detta är egentligen ett kapitel ur Broués Sedov-biografi, *Léon Sedov, fils de Trotsky, victime de Stalin* (utg. 1993, finns bara på franska).

Ibland undrar man hur JL läst Paduras bok, t ex när han ger följande personbeskrivning:

”Skildringen av hur Mercader i ett sovjetiskt utbildningsläger förvandlas från mjukis till kallhamrad mördare är självklart också extremt obehaglig.”

Att Mercader skulle ha varit en ”mjukis” innan han hjärntvättades av sovjetiska säkerhetstjänsten är minst sagt märkligt. Padura ger inget stöd för en sådan tolkning.

I själva verket var Mercader en hårding, en övertygad och nitisk stalinist, som deltagit och sårats i det spanska inbördeskriget. Det var just detta – tillsammans med att han var en stor ”kvinnokarl” – som fick de sovjetiska agenterna att rekrytera honom.⁷

Men låt oss lämna personfrågorna och titta på några andra aspekter.

JL:s kommentarer kring Paduras redogörelse för olika aspekter av spanska inbördeskriget får mig att spärra upp ögonen. Han skriver:

Det för mig kanske allra mest svårsmälta är skildringarna av hur de spanska kommunisterna på Stalins order gick in för att ta kål på sina ideologiska konkurrenter på den republikanska sidan i spanska inbördeskriget. Visserligen hade jag läst en del om detta i andra böcker (bland annat Javier Cercas *Hjältarnas Uttåg Som Salamis Soldater* från 2001, som starkt rekommenderas). Och visserligen hade jag i samband med att jag skrev om Albin Ström tagit reda på en del om Stalins cyniska spel med de spanska anhängarna. Det var exempelvis på Stalins order som SKP i riksdagen röstade för att förbjuda frivilliga att åka till Spanien 1937 (bara Socialistiska Partiet röstade emot). Ändå blev Paduras totala demonisering av kommunisterna i Spanien lite av en chock.

Stalinisternas förföljelser av politiska motståndare inom spanska vänstern, särskilt det anti-stalinistiska marxistiska partiet POUM, men även syndikalister och anarkister, finns utomordentligt väl dokumenterade.

På svenska har sedan länge funnit historiska arbeten som grundligt tar upp dessa frågor, t ex det 1978 till svenska översatta standardverket *Spanska inbördeskriget* av Hugh Thomas.⁸ Och 2006 kom Antony Beevors bok med samma titel. Till den kan läggas George Orwells klassiker *Hyllning till Katalonien*, liksom den f d spanske kommunistledaren Fernando Claudíns viktiga arbete *Krisen i den kommunistiska rörelsen*⁹. Och JL som studerat Albin Ström borde väl också tagit del av de tidningsartiklar och skrifter om Spanien som publicerades av Socialistiska Partiet (som Ström var medlem i) och som behandlade många sådana frågor.¹⁰

Och för den som är språkkunnig finns nästan hur mycket material som helst om dessa frågor. Se t ex Burnett Bollotens stora arbete *The Spanish Civil War: Revolution and Counter-revolution*, som f ö i utdrag finns översatt till svenska på marxistarkivet.¹¹

Dessutom finns den av Ken Loach regisserade, utmärkta och inom vänstern debatterade filmen *Land och frihet* (1995), som tar upp just POUM:s öde under inbördeskriget.¹²

Är verkligen allt detta obekant för JL? Har svårt att tro det. Det är nog andra faktorer som spelat in här.

⁷ Se t ex [Ramón Mercader – Slutfört uppdrag](#) av Teres Pàmies, en katalansk kommunist som personligen kände Mercader.

⁸ Ett längre utdrag ur boken, som bl a behandlar förföljelsen av POUM och mordet på dess främste ledare, finns på marxistarkivet: [Mordet på Andreu Nin – hur gick det till?](#)

⁹ Bokens kapitel om spanska inbördeskriget finns här: [Den olägliga revolutionen \(Spanien 1936-1939\)](#)

¹⁰ Se t ex artikelsamlingarna: [Socialistiska Partiet och POUM](#), [Processen mot POUM - Artiklar ur Folkets Dagblad och Arbetaren](#) och [Socialistisk Tidskrift om spanska inbördeskriget](#). Även de svenska syndikalisterna (SAC) producerade flera skrifter och många artiklar som tog upp dessa problem.

¹¹ [Spanska inbördeskriget: Revolution och kontrarevolution](#). Se speciellt kapitlet 39-45.

¹² Se [Land och frihet - recensioner och debatt](#) (på marxistarkivet)

Den enda rimliga förklaringen till att JL blivit chockerad över Paduras förhållandevis ganska kortfattade redogörelse är att han tidigare inte närmare försökt sätta sig in i dessa frågor, att de så att säga hamnat i skymundan, överskuggats av andra problem. Att de nu till slut hamnat i fokus är givetvis bra – bättre sent än aldrig – men det vore ännu bättre om JL insåg att Paduras bidrag på denna punkt inte är särskilt anmärkningsvärt.

Det finns flera andra aspekter och synpunkter i JL:s recension som är diskutabla, men jag ska inte här gräva vidare i dessa, utan bara kommentera och svara på hans avslutande rader och fråga:

Det skulle vara intressant att ta del av hur Trotskijs vänner upplever denna bok.¹³ Ett kort avsnitt i boken handlar om när mensjevikerna går in för ett mer demokratiskt parlamentariskt system efter februarirevolutionen, men den före detta mensjevikern Trotskij ansluter sin till bolsjevikerna och sedan blir han medansvarig för enpartidiktaturen. Är dagens trotskister beredda att erkänna att historien gett mensjevikerna rätt på den punkten?

JL anser således att mensjevikernas inriktning på att inrätta borgerligt-demokratiskt (parlamentariskt) system var den enda riktiga politiken under den ryska revolutionen och vill veta om ”dagens trotskister” är beredda att medge att mensjevikerna hade rätt 1917.

Jag kan givetvis inte tala för alla som ser sig själva som ”trotskister”, men *mitt svar är Nej!*

I det krisdrabbade Ryssland 1917 var de sociala och politiska motsättningarna mycket djupgående (där inte minst 3 års världskrig skapat enorma problem). Detta ledde till polarisering där mellanliggande politiska krafter marginaliserades. Det ryska samhället klövs itu och det blev allt tydligare att kampen stod mellan revolutionärerna (de röda), vilka representerade de radikaliserade arbetarna och de fattiga massorna, och reaktionärerna (de vita), vilka representerade de gamla härskande klasserna som med fasa såg hur deras gamla samhälle höll på att rämna och vältras överända.

Mensjevikerna och deras politiska inriktning var aldrig ett realistiskt alternativ i denna situation. Ett upprättande och konsolideringen av en borgerligt demokratisk regim stod inte på dagordningen: Alternativet till ett revolutionärt maktövertagande var en reaktionär militärdiktatur, vilket följande inbördeskriget ger massor av bevis på. Detta har många tidigare påvisat, se t ex Ernest Mandels skrift [Oktoberrevolutionen, statskupp eller revolution?](#)

Det är följande märkligt att JL kan skriva något sådant, samtidigt som han själv brukar framhålla Rosa Luxemburg som det verkliga alternativet till bolsjevikerna. Hon var kritisk mot bolsjevikerna i flera frågor, men när det gäller revolutionen stod hon oförbehållsamt helt på deras sida. Och hon var helt på det klara över att hur alternativen såg ut från sommaren/hösten 1917:

Den ryska revolutionens verkliga situation uttömde sig efter några få månader i alternativet: kontra-revolutionens seger eller proletariatets diktatur, Kaledin eller Lenin.¹⁴

JL:s avslutande fråga tyder på att han inte vill se på saken konkret. Han ställer frågan abstrakt, utan hänsyn till hur det faktiskt såg ut, vilka krafter som stod mot varandra osv: I ett samhälle där det råder en revolutionär situation, där massorna kraftigt radikaliserats och den gamla härskande klassen inte längre kan styra som förut, då förlorar reformistiska lösningar sin dragningskraft. Samhället *polariserar*.

Detta var det som skedde i Spanien på 1930-talet – med den skillnaden att det där var stalinisterna som förde en mensjevikisk politik, dvs de försökte till varje pris hålla kampen inom

¹³ De ovan nämnda recensionerna av Alan Woods och Sven Vestgaard Jensen är exempel på detta, liksom denna artikel.

¹⁴ Rosa Luxemburg: [Den ryska revolutionen](#) (1918)

borgerligt-demokratiska ramar.¹⁵ För att åstadkomma detta måste de stoppa upp och rulla tillbaka revolutionen och därför förföljde de alla som ville revolution (här har vi förklaringen till de stalinistiska hemskehrer som JL reagerat mot i Spanien). Och vad blev resultatet av den politiken? Jo, att "folkfronten" försvagades inifrån och att reaktionen, under Francos ledning, segrade.

I Ryssland motsvarades Franco av generaler som Kornilov och Kaledin. För att mensjevikerna skulle kunna genomdriva sin politik måste de revolutionära krafterna besegras, och eftersom de stora massorna var revolutionära (som i Spanien), så skulle detta endast kunnat åstadkommas genom att försvaga och besegra de revolutionära krafterna, vilket skulle ha banat väg för reaktionens seger (som i Spanien). I Ryssland hade dock inte de ryska mensjevikerna den styrka, förankring, hänsynslöshet och understöd som krävdes för att genomföra något som liknande det som stalinisterna åstadkom i Spanien – i Ryssland var det *enbart* de vita generalerna som kunde uppstå de militära och andra resurser som krävdes för att på allvar ta itu med och eventuellt besegra de revolutionära krafterna. I denna situation blev mensjevikerna marginaliserade. Det var därför heller inte särskilt förvånande att vissa av mensjevikerna anslöt sig till den vita sidan under det följande inbördeskriget, medan andra anslöt sig till bolsjevikerna.

Ett annat exempel är dagens Mellanöstern: Det faktum att det där saknas genuint revolutionära krafter med folklig förankring har lett till dagens situation (Syrien, Irak, Libyen, Egypten...). I såväl Egypten, som Libyen och Syrien har avsaknaden av starka revolutionära krafter lett till att ytterst reaktionära krafter kunnat gripa initiativet. Mot Assad står idag inte en reformistiskt sinnad demokratisk eller socialistisk opposition (den har tvärtom alltmer marginaliserats), utan oppositionen, i synnerhet den *väpnade*, domineras av reaktionära fundamentalistiska islamister (Islamiska Staten, Al-Nusra m fl jihadistiska grupper). Och inte ser det mycket bättre ut i andra länder i regionen (Irak, Jemen ...).

I den leninistiska och trotskistiska traditionen har man ständigt betonat att det behövs en väl förankrad *revolutionär* ledning med klara målsättningar för att en revolution ska kunna segra. Detta har historien gång på gång bekräftat. Urartningen av den "arabiska våren" kan till stor del förklaras av bristen på en sådan revolutionär organisation. Detta är nog (än en gång) den viktigaste lärdomen som kan dras ur dessa händelser.

OBS Johan Lönnroth skrev en replik på ovanstående kritik, vilket ledde till ett litet meningsutbyte. Se: [Mensjevikerna hade rätt](#)

¹⁵ Detta gällde för även Kina under åren 1926-29 – se [Den kinesiska revolutionens tragedi](#), Harold Isaacs klassiska arbete.